

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА

54007, м. Миколаїв, пр. Героїв України 9, тел./факс +38(0512) 42-42-80, e-mail: university@nuos.edu.ua

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії Артем СУМАРА
1995 року народження, громадянин України, освіта вища: закінчив у 2018 році
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова за спеціальністю
073 «Менеджмент», за освітньою програмою «Логістика». Аспірант Національного
університету кораблебудування імені адмірала Макарова Міністерства освіти і науки України,
м. Миколаїв. Виконав акредитовану освітньо-наукову програму «Менеджмент».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв від «30» червня 2026 р. № 267

у складі:

Голови разової

спеціалізованої вченої ради –

Ірина НАДТОЧІЙ, доктор економічних наук, професор,
заступник директора з навчально-методичної та наукової
роботи Херсонського навчально-наукового інституту
Національного університету кораблебудування імені
адмірала Макарова

Рецензентів –

Інна ІРТИЩЕВА, доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту Національного
університету кораблебудування імені адмірала Макарова.
Ірина ДУБІНСЬКА, кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова.

Офіційних опонентів –

Костянтин ШАПОШНИКОВ, доктор економічних наук,
професор, проректор з наукової роботи та міжнародних
зв'язків Закладу вищої освіти «Університет трансформації
майбутнього»;

Софія МІНЕНКО, доктор філософії з менеджменту, доцент,
доцентка кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Державного біотехнологічного університету.

на засіданні «13» серпня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора
філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» Артему СУМАРІ на підставі
публічного захисту дисертації «Формування інтелектуального потенціалу регіону в системі
забезпечення інноваційно-цифрової моделі розвитку» за спеціальністю 073 «Менеджмент».

Дисертацію виконано в Національному університеті кораблебудування імені адмірала
Макарова Міністерства освіти і науки України, м. Миколаїв.

Науковий керівник (керівники) – Ірина КРАМАРЕНКО, доктор економічних наук,
професор, професор кафедри менеджменту Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису, що містить науково
аргументовані результати проведених здобувачем досліджень, які полягають в обґрунтуванні
теоретико-методичних засад і розробці формування інтелектуального потенціалу регіону в
системі забезпечення інноваційно-цифрової моделі розвитку, що має істотне значення для
галузі знань 07 «Управління та адміністрування» й відповідає ОНП «Менеджмент».
Дисертаційне дослідження виконано українською мовою. Дисертація відповідає вимогам
МОН України та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення
разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження

ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами внесеними згідно з Постановами КМ № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024).

Здобувач має 13 наукових публікацій за темою дисертації, з них 5 статей у наукових фахових виданнях України:

1. Шалухіна В. В., Ляшенко В. М., Черкаський Г. І., Вашиленко А. М., **Сумара А. О.** Формування інноваційного потенціалу на макро-, мезо- та мікрорівнях в умовах цифровізації. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2023. Том 8. No 1. С. 41–46. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2023-1-6>.

2. **Сумара А. О.**, Бондаренко Є. В. Освіта, наука та цифрові технології як ключові чинники розвитку інтелектуального потенціалу регіону. *Збірник наукових праць НУК*. 2024. No 3(496). С. 136–141. DOI: [https://doi.org/10.15589/znp2024.3\(496\).20](https://doi.org/10.15589/znp2024.3(496).20)

3. **Сумара А. О.**, Бондаренко Є. В. Інтелектуальний потенціал регіону: багатогранність ініціалізації, виклики та стратегії розвитку. *Збірник наукових праць НУК*. 2024. No 3(496). С. 142–146. DOI: [https://doi.org/10.15589/znp2024.3\(496\).21](https://doi.org/10.15589/znp2024.3(496).21)

4. Крамаренко І. С., **Сумара А. О.** Аналіз інтелектуального потенціалу регіону в системі забезпечення інноваційно-цифрової моделі розвитку. *Ефективна економіка*. 2025. No 11. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.11.36>

5. **Сумара А. О.** Концептуальні засади інтелектуального потенціалу регіону в умовах цифрової трансформації. *Ефективна економіка*. 2026. No 5. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.5.193>

У дискусії взяли участь голова, рецензенти, офіційні опоненти та висловили зауваження.

Ірина НАДТОЧІЙ, рецензент, доктор економічних наук, професор, заступник директора з навчально-методичної та наукової роботи Херсонського навчально-наукового інституту Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова; оцінка позитивна.

Інна ІРТИЩЕВА, рецензент, доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова; оцінка позитивна з зауваженнями:

1. Доцільно було б збільшити кількість посилань на сучасні іноземні першоджерела у списку використаної літератури першого розділу (розділ 1, стор. 24–65), що дозволило б у повній мірі здійснити узагальнення існуючих світових теорій і концепцій щодо формування інтелектуального потенціалу в умовах цифрової трансформації. Посилення теоретичної бази міжнародним досвідом створило б більш міцне підґрунтя для розробки вітчизняної інноваційно-цифрової моделі розвитку.

2. Робота значно набула б науково-практичної значущості за умов подолання розриву між теоретично закладеними чинниками оцінки та практичним розрахунком шляхом чіткого структурування системи використовуваних індикаторів у другому розділі (п. 2.1–2.2, стор. 60–113). Для уникнення зауважень щодо фрагментарності аналізу пропонується чіткіше розмежувати метрики на блок вхідних індикаторів (освітній, науковий, кадровий та цифровий потенціал) і блок вихідних результатів (патентна активність, впроваджені інновації тощо), а також систематизувати їх у вигляді зведеної концептуальної схеми чи таблиці субіндексів.

3. Дисертант обґрунтовано акцентує увагу на оцінці динаміки інтелектуального потенціалу Причорноморського регіону (п. 2.2, стор. 80–113), проте у роботі недостатньо розкрито міжрегіональні диспропорції всередині самого макрорегіону. Використання середньорегіональних показників частково маскує критичний стан та втрату науково-освітньої інфраструктури Херсонської та Миколаївської областей в умовах воєнного стану, що потребувало б окремого порівняльного (крос-обласного) аналізу.

4. У дисертації автор аналізує європейський досвід стимулювання інноваційно-цифрового розвитку та розбудови інтелектуального капіталу (п. 3.2, стор. 171–199). Водночас доцільно було б більш детально розкрити конкретні інструменти та механізми адаптації й імплементації цих європейських практик у вітчизняне інституційне середовище з урахуванням специфіки повоєнного відновлення України.

5. Під час обґрунтування організаційно-економічного механізму формування та використання інтелектуального потенціалу регіону (п. 2.3, стор. 113–145) поза належною увагою залишилися питання ризиків відтоку висококваліфікованих кадрів («витоку мізків») та

релокації наукоємного бізнесу за кордон, що є критичними викликами для збереження інтелектуального базису Причорноморського регіону в сучасних умовах.

Зазначені недоліки не зменшують науково-практичного значення роботи. Вивчення матеріалів дисертаційного дослідження свідчить про її пошуковий характер, творчий підхід автора до поставлених завдань.

Виявлені недоліки мають переважно дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи. Опрацювання матеріалів дослідження засвідчує високий рівень наукового пошуку, творчий підхід здобувача до розв'язання поставлених завдань та належний рівень обґрунтованості отриманих результатів.

Ірина ДУБІНСЬКА, рецензент, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова; оцінка позитивна з зауваженнями:

1. Обґрунтовуючи чинники формування та розвитку інтелектуального потенціалу регіону в умовах цифрової трансформації, автор класифікує їх на внутрішні та зовнішні (розділ 1). Водночас поза належною увагою залишилося поглиблене дослідження впливу новітніх інституційно-правових та регуляторних чинників (зокрема, режимів правового та податкового простору «Дія City», стандартів кіберзахисту критичної інфраструктури тощо).

2. Розробляючи методичний підхід до оцінювання інтелектуального потенціалу регіону, здобувач пропонує використовувати процедуру нормування вихідних показників за допомогою методу мінімаксу (розділ 1, п.1.3.). Однак у роботі недостатньо обґрунтовано вибір зарогових (еталонних) значень для окремих часткових індикаторів в умовах кризового середовища.

3. Здійснюючи діагностику передумов впровадження інноваційно-цифрової моделі розвитку в регіонах України, автор детально описує стан цифрової інфраструктури та рівень охоплення високошвидкісним Інтернетом. Водночас у підрозділі бракує комплексної оцінки якості та доступності освітньо-наукових цифрових платформ (хмарних сервісів для досліджень, відкритих наукових баз даних), що є критично важливим критерієм безпосередньо для формування інтелектуального, а не лише загальноекономічного чи побутового цифрового потенціалу території.

4. Під час розрахунку та аналізу динаміки інтегрального індексу інтелектуального потенціалу Причорноморського макрорегіону за 2018–2024 рр. автор констатує загальне падіння показників у 2022–2024 роках (розділ 2,3). Проте у роботі детально не виокремлено «ефект релокації» – ситуацію, коли частина інтелектуального капіталу (науковці, IT-фахівці, вищі) продовжує працювати на економіку регіону дистанційно, перебуваючи фізично в інших областях або за кордоном.

5. Обґрунтовуючи організаційно-економічний механізм формування та використання інтелектуального потенціалу регіону в умовах повоєнного відновлення (розділ 2, п.2.3), здобувач пропонує створити регіональні інноваційні кластери та центри трансферу технологій. Водночас у підрозділі недостатньо розкрито фінансово-інвестиційний блок реалізації цього механізму.

Висловлені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи. Вона є самостійним дослідженням з актуальної проблеми, розв'язання якої має вагомe значення для подальшого розвитку економіки.

Костянтин ШАПОШНІКОВ, доктор економічних наук, професор, проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків Закладу вищої освіти «Університет трансформації майбутнього»; оцінка позитивна з зауваженнями:

1. Автор паралельно використовує терміни «інтелектуалізація», «цифровізація» та «цифрова трансформація», проте не проводить між ними чіткої межі (розділ 1, п.1.1.). У результаті цифрове переоснащення (технічний процес) ототожнюється з управлінською інтелектуалізацією (процесний та людський фактор), що розмиває предмет дослідження.

2. Дисертант наводить огляд відомих моделей (BSC, VAIC, моделі зрілості CMMI тощо) (розділ 1, п.1.3), проте аналіз зводиться переважно до переліку їхніх характеристик. Відсутня порівняльна таблиця за чіткими критеріями (складність розрахунку, доступність вхідних даних, адаптивність до українських реалій).

3. Робота значно набула б науково-практичної значущості за умов подолання розриву між теоретично закладеними чинниками оцінки та практичним розрахунком шляхом чіткого структурування системи використовуваних індикаторів. Для уникнення зауважень щодо фрагментарності аналізу пропонується розмежувати метрики на блок вхідних індикаторів (освітній, науковий, кадровий та цифровий потенціал) і блок вихідних результатів (патентна активність, впроваджені інновації, обсяги реалізованої цифрової та інноваційної продукції), а також систематизувати їх наприкінці підрозділів у вигляді зведеної концептуальної схеми чи таблиці субіндексів, за якими здійснюється розрахунок інтегрального індексу I_{icm} .

4. Запропонована модель містить багато загальних елементів («принципи», «механізми», «фактори») (розділ 3, п.3.2), проте не розкрито взаємозв'язки між ними. Незрозуміло, як саме функціонує зворотний зв'язок у системі управління при відхиленні показників від цільових значень.

5. При формуванні підіндексів інноваційно-цифрової зрілості (I_{icm}) не наведено чіткої математичної чи експертної процедури визначення вагових коефіцієнтів для окремих показників (розділ 3). Це створює ризик суб'єктивності та спотворення підсумкових результатів оцінки.

У цілому, зазначені дискусійні положення і зауваження не знижують наукової новизни дисертаційної роботи, її теоретичного і практичного значення та не впливають на її загальну позитивну оцінку.

Софія МІНЕНКО, опонент, доктор філософії з менеджменту, доцент, доцент кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування Державного біотехнологічного університету; оцінка позитивна з зауваженнями:

1. Обґрунтовуючи методичні засади оцінювання інтелектуального потенціалу регіону в умовах інноваційно-цифрової моделі розвитку (розділ 1), дисертант пропонує розрахунок інтегрального індексу на основі поєднання різnorodних показників (освітніх, наукових, кадрових та цифрових). У зв'язку з цим виникає дискусійне питання: наскільки обґрунтовано є обрана система вагових коефіцієнтів для окремих субіндексів і як саме автори уникають проблеми мультиколінеарності (взаємозалежності) між показниками цифровізації та інноваційної активності? Відсутність у першому розділі детального математично-статистичного обґрунтування процедури нормування та зважування даних може викликати сумніви щодо об'єктивності отриманих підсумкових оцінок при зіставленні різних регіонів.

2. Аналіз стану та динаміки інтелектуального потенціалу Причорноморського макрорегіону за період 2018–2024 років здебільшого обмежується графічним висвітленням та описом динаміки окремих показників (кількість здобувачів освіти, патентна активність, рівень цифровізації). Водночас у розділі 2 бракує глибокого економетричного інструментарію (наприклад, кореляційно-регресійного аналізу чи факторного моделювання), який би математично довів ступінь і щільність впливу конкретних складників інтелектуального потенціалу на підсумкові показники валового регіонального продукту (ВРП) та інноваційної активності підприємств.

3. Розроблений методичний підхід до оцінювання інтелектуального потенціалу орієнтований на розрахунок інтегрального індексу I_{icm} на основі стандартних статистичних звітів (розділ 2). Водночас лишається відкритим питання функціонування цього оціночного інструментарію під час форс-мажорних екстремальних впливів воєнного стану (наприклад, масової вимушеної релокації наукоємних підприємств, рефлексійного відтоку кадрів за кордон чи повної втрати фізичної інфраструктури окремих областей Причорномор'я).

4. Запропонований організаційно-економічний механізм формування та використання інтелектуального потенціалу передбачає наявність розвиненої регіональної інноваційної інфраструктури (технопарків, кластерів, наукових центрів) (розділ 3). Проте для депресивних або суттєво постраждалих від бойових дій територіальних громад характерна відсутність базових інституційних передумов та складнощі у залученні приватних інвестицій. Потребує додаткового обґрунтування застосовності цього механізму саме для девастрованих та прифронтових територій, а не лише для відносно стабільних регіональних центрів.

5. При формуванні концептуальних засад забезпечення інноваційно-цифрової моделі розвитку запропоновані принципи та етапи мають переважно якісний, описовий характер (розділ 3). У тексті бракує чіткої формалізованої карти (або матриці) ідентифікації та ранжування ризиків «витоку мізків» за ступенем їхнього впливу і ймовірністю виникнення. Це робить запроповану концептуальну основу занадто загальною і ускладнює її безпосереднє застосування в практиці регіонального управління.

У цілому, зазначені дискусійні положення і зауваження не знижують наукової новизни дисертаційної роботи, її теоретичного і практичного значення та не впливають на її загальну позитивну оцінку.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 членів ради,

«Проти» – 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Артему СУМАРІ ступінь доктора філософії за галуззю знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 «Менеджмент».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої вченої ради

(підпис)

Ірина НАДТОЧІЙ

(власне ім'я та прізвище)

Підпис Голови разової ради НУК

д-ра екон. наук, професора Ірина НАДТОЧІЙ засвідчую

Вчений секретар НУК

Світлана УТКІНА